

Spis treści

Przedmowa	13
-----------	----

CZĘŚĆ PIERWSZA: HISTORIA

I. Wstęp	21
II. Źródła zagadnień psychologicznych	28
Źródła starożytne i wczesne Średniowiecze	28
Wiedza i racjonalność w starożytności	28
Choroby duszy	30
Wczesne Średniowiecze	31
Średniowiecze	32
Odrodzenie się wiedzy	32
Odwołanie do prawa natury	33
Opozycja franciszkańska	35
Doświadczenie kontra rozum: tezy Rogera Bacona	36
Wilhelm Ockham – początek myśli nowoczesnej	38
III. Okres przejściowy: wiedza ma być użyteczna	44
Reformacja	44
Luteranizm	44
Kalwinizm	46
Nowy program dla nauki	48
Nauka mechanicystyczna	51
Mechanicyzm jako postawa wobec natury	51
Obiektywizm jako podstawa współczesnej nauki	52
Rozpowszechnianie się systemu mechanicystycznego	54

Stanowisko Kartezjusza	54
Dualizm	55
Metoda kartezjańska – „cogito”	56
Kartezjanizm i choroby umysłu	57
Paradygmat newtonowski	60
Indywidualizm społeczny Thomasa Hobessa	61
Rozpowszechnienie poglądów Kartezjusza i Hobessa w XVII wieku	64

IV. Człowiek Oświecenia i człowiek Romantyzmu 67

Kontekst ogólny	67
Francja, Anglia, Niemcy w XVIII wieku	68
Anglia	69
Francja	70
Niemcy	70
Jedność europejska	72
Człowiek Oświecenia	72
Oświecenie w Anglii: empiryzm i asocjacionizm	72
Zwiastuny: John Locke	72
Zasady asocjacji Davida Hume'a	74
Asocjacja jako zjawisko fizjologiczne	76
Oświecenie we Francji: sensualizm i encyklopedyzm	76
Poznanie oparte jest na wrażeniu zmysłowym	76
Encyklopedia	77
Materializm francuski	79
Oświecenie w Niemczech – „Aufklärung”	81
Zwiastun: Gottfried W. Leibniz	81
Psychologia według C. Wolffa ucznia Leibniza	83
Immanuel Kant i nauka o rozumie	83
Duch Oświecenia a choroby umysłu	86
Rewolucja empirycystyczna w medycynie	86
Nowe spojrzenie na chorobę umysłową	87
Człowiek Romantyzmu	90
„Sturm und Drang” albo niemiecki zwiastun Romantyzmu	91
Buntowniczy zryw	91
Autobiografia rodzajem psychologii	93
Postawa romantyczna	94
Antyfilozofia	94
Uśpienie świadomości	95
Uśpienie rozumu	95

<i>Poznanie zmysłowe jest nieprzystosowane do poznawania świata</i>	96
<i>„Totalorganismus” i jedność przyrody</i>	98
<i>Filozofia przyrody i narodziny myśli biologicznej</i>	98
<i>Romantycy i mesmeryzm</i>	99
<i>Rozprzestrzenienie się mesmeryzmu i zastosowanie hipnozy</i>	100

V. Dziedzictwo Oświecenia: człowiek jako obywatel 103

Ideologia francuska	106
Ideologia jako ruch polityczny	106
Nauka o ideach	108
Sprzeciw wobec ideologii: Maine de Biran i spirytualizm	109
Utylitaryzm anglosaski	111
Radykałowie utylitaryzmu	112
Narodziny Stanów Zjednoczonych	116
Człowiek Pozytywizmu	117
A. Comte – człowiek na marginesie świata uniwersyteckiego	117
Tezy pozytywistyczne	119
O psychologii	120

VI. Ewolucjonizm: człowiek jako zwierzę 126

Ziemia i istoty żyjące pod koniec XVIII wieku	127
Ziemia ma swoją własną historię	127
Poglądy na świat istot żywych u schyłku XVIII wieku	128
J.B. Lamarck i narodziny biologii	131
Ideolog kontra cesarz	131
Świat ożywiony ulega przemianom	132
Darwinowska teoria ewolucji gatunków	134
Poprzednicy	134
Narodziny poglądów Karola Darwina	136
Teoria darwinowska	137
Przeobrażenia teorii ewolucji	141
Embriogeneza, ontogeneza i filogeneza	143
Ewolucjonizm i zjawiska dotyczące ludzi	145
Badanie ciągłości czynności umysłowych między zwierzętami a człowiekiem	145
Zastosowanie darwinizmu do zjawisk społecznych	147

VII. Fizjologia: człowiek jako organizm 150

Rozwój badań nad układem nerwowym	151
Szkoła berlińska	151
Wpływ omawianych prac na fizjologię rosyjską	153

- Witalizm nadal trwa 154
 - Witalizm we Francji 155
 - Witalizm w Niemczech 155
- Społeczeństwo to organizm 157

VIII. Instytucjonalizacja psychologii 159

- Psychologia we Francji 161
 - Rola Th. Ribota 161
 - Specyfika sytuacji we Francji* 161
 - Szkola Salpêtrière i rozważania o hipnozie* 163
 - Opozycja – filozofia H. Bergsona* 164
 - Dzieło Th. Ribota* 165
 - Uczniowie Ribota 166
 - Pierre Janet i psychopatologia* 166
 - Alfred Binet: dzieci a inteligencja* 168
 - Henri Piéron i psychofizjologia* 170
 - Ignacy Meyerson i psychologia historyczna* 172
- Psychologia w Niemczech 174
 - W. Wundt i psychologia fizjologiczna 174
 - Psychologia fenomenologiczna i szkoła z Würzburga 176
 - Psychologia postaci 177
- Psychologia rosyjska 178
 - Iwan Pawłow i odruchy warunkowe 180
 - Refleksologia i obiektywizm W. Bechterewa 182
- Psychologia angielska 183
 - Psychologia zwierząt 183
 - Dziedziczność i różnice indywidualne 184
- Psychologia w Stanach Zjednoczonych 185
 - Sytuacja na uniwersytetach 185
 - Kontekst filozoficzny 186
 - Zachowanie jako przedmiot badań 188
 - Prawa rządzące procesem uczenia się* 188
 - Psychiczne życie mikroorganizmów* 189
 - Psychologia nauk o zachowaniu* 191
 - Potomkowie behawioryzmu* 194

CZĘŚĆ DRUGA: METODY

IX. Postępowanie naukowe a psychologia 201

Dyskurs potoczny, dyskurs uczony, dyskurs naukowy 201

Badania logiczno-matematyczne a badania empiryczne 204

Powtarzalność i komunikowalność 207

Dostęp do przedmiotu: a) miejsce technik 210

Postęp techniczny i postęp naukowy 210

Zakres zastosowania technik 212

*Przyzwyczajenie: od nauczania podstawowego
do wczesnej sprawności językowej 212**O czasie reakcji w chronometrii umysłowej 213*

Dostęp do przedmiotu: b) dzielenie rzeczywistości 219

Właściwa jednostka 219

Poziom „molańny” a poziom „molekularny” 221

Struktura a funkcja 223

Zachowania czy procesy umysłowe? 225

X. Obserwacja i eksperyment 227

Inwentaryzacja a klasyfikacja rzeczywistości 227

Metody obserwacji w psychologii 233

*Obserwacja bezpośrednia i obserwacja zapośredniczona 233**Próbkowanie wydarzeń a próbkowanie przy użyciu
jednostek czasowych 233*

Miejsca obserwacji bezpośredniej 235

*Etologia 236**Psychologia dziecka 236**Obserwacja kliniczna 236**Lekcje antropologii 240*

Wprowadzenie w błąd a eksperymentowanie 242

Zmienne niezależne i zależne 242

Problemy związane z eksperymentowaniem 244

*Eksperymentowanie naturalne a eksperymentowanie
naukowe 244**Rozumowanie słowne a szacunek wobec autorytetu 245*

Ograniczenia w użyciu metody eksperymentalnej 245

*Wymiar przestrzenno-czasowy zjawisk 245**Ograniczenia moralne 246**Ograniczenia o charakterze epistemologicznym 248*

Przyczyny i skutki	251
Od prostej przyczynowości do sprzężenia zwrotnego	252
Przyczynowość „od dołu do góry” a przyczynowość „od góry do dołu”	255
Obserwator obserwowany	257
XI. Hipotezy, modele, teorie	264
Asceza i przygoda	264
Pochwała otwartości na nieznaną	264
Ślinienie psychiczne a ośrodek przyjemności	266
Wypracowywanie hipotez	268
Status i rola teorii	269
Synteza prawdy lub systematyzacja wątpliwości	269
Paradygmat teoretyczny a stagnacja	271
Modele i modelowanie	276
Model-makieta	276
Model analogiczny	278
Modele – „schematy funkcjonowania”	282
Modele matematyczne	282
Modele zwierząt	287
Symulacje	287
XII. Jednostka, próba, populacja	289
Gdzie wydarzają się zachowania?	289
Reprezentatywność obserwacji	293
Pochwała różnorodności	297
Psychologia różnic indywidualnych a psychologia ogólna	297
Psychologia międzykulturowa	298
Stołość a zmiana	300
XIII. Miara a matematyzacja	304
Fascynacja liczbami	304
Poziomy pomiaru	306
Skala nominalna	306
Skala porządkowa	307
Skala interwałowa a skala proporcjonalna	308
Skale pomiarowe a odpowiednie narzędzia statystyczne	309
Elementy statystyki intuicyjnej	310
Neutralizowanie zmiennych zakłócających	310

Statystyka opisowa	310
Wnioskowanie statystyczne	313
Kontrola i plany eksperymentalne	314
Kontrola wewnątrzpodmiotowa a grupa kontrolna	315
Plany eksperymentalne	316
Metody poprzeczne i podłużne	319
Interakcja pomiędzy zmiennymi	320
<i>Plany czynnikowe</i>	321
<i>Skutki porządku</i>	323
Plany <i>quasi</i> -eksperymentalne	324
Ujęcie korelacyjne	325
Związki regularne	325
Korelacja a przyczynowość	326
Analiza czynnikowa	328
XIV. Ludzkie i pozaludzkie	330
Perspektywy badania zachowania zwierząt	330
Ujęcie porównawcze	332
Specyfika ludzka a poznanie u zwierząt	335
Zwierzęce modele ludzkiego zachowania	344
XV. Badania a praktyka	351
Badanie teoretyczne a badanie terenowe	353
Wzajemność dynamiczna	353
Trafność zewnętrzna, trafność ekologiczna	353
Użyteczność bezużyteczności	360
Psychologia a zapotrzebowanie społeczne	362
Jednostkowość a ogólność	363
Norma, wyjątek, anormalność	363
Wyjaśniać a rozumieć	365
XVI. Obszary psychologii	367
Tereny psychologii	367
Podział wielowymiarowy	367
<i>Klasyfikacja według metody</i>	368
<i>Klasyfikacja poprzez przedmiot</i>	369
<i>Klasyfikacja według orientacji teoretycznej</i>	372
Strefy graniczne: przenikanie czy rozpuszczanie?	373
<i>Psychologia a biologia</i>	373
<i>Psychologia a nauki społeczne</i>	382

Psychologia a nauki pokrewne 383

Jedność czy rozbić? 386

Zawody psychologiczne 387

Kształcenie psychologów 390

XVII. Deontologia 394

Etyka i naukowość 394

Etyka nauki a wpływ nauki na etykę 394

Moralność a przyczynowość zachowania 395

Etyka badań 397

Zwierzę, obiekt badań 398

Osoby badane 401

Czy jesteśmy potencjalnymi katami? 401

Świadoma osoba badana 402

Poinformowana osoba badana 405

Badanie terenowe a badanie-działanie 407

Paradoksalna metoda zastępcza 407

Badanie-działanie 409

Deontologia interwencji (psychologicznej) 410

Praktyka, etyka, nauka 410

Opieka i kontrakt 412

Psychologia a pieniądze 414

Indeks osobowy 417